

ნანა გაფრინდაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ციტატური რემინისცენცია, როგორც მხატვრული ტექსტის ელემენტი

ლიტერატურათმცოდნეობაში მდიდარი გამოცდილებაა დაგროვებული ინტერტექსტუალობის, ტექსტში „თავისისა“ და „სხვისის“ ურთიერთმიმართების კვლევის თვალსაზრისით. ეს პრობლემა ძველია და საკმაოდ ხშირად ექცევა მკვლევართა ყურადღების ცენტრში. ლიტერატურული მიბაძვა, სესხება, ალუზია, პლაგიატი და სხვ., ხშირად გვევლინება კვლევის ობიექტებად. მათ შორის მეტად საინტერესო კატეგორიაა რემინისცენცია, რომლის მრავალი თეორიული თუ პრაქტიკულ-ლიტერატურული ასპექტი ჯერ კიდევ საჭიროებს შემდგომ კვლევასა და ანალიზს.

თვალსაჩინო მკვლევრებმა, მ. ფუკომ, ჟ. დერიდამ, ჟ. დელიოზმა, ჟ. ლიოტარმა, ვ. მიულერმა, პ. პლეტმა, ზ. მინცმა, რ. ტიმენჩიკმა, პ. ტოროპმა, ი. ლევიმმა, ტ. სეგალმა და სხვებმა თავიანთი კვლევებით ნათლად უჩვენეს რემინისცენციებისა და ციტატების, როგორც მხატვრული ტექსტის უმნიშვნელოვანესი ელემენტების, როლი, ფუნქცია და მნიშვნელობა ავტორისეული ჩანაფიქრის აღქმისა და გაგების თვალსაზრისით. ამ მკვლევართა მიგნებები და პოზიცია ლოგიკურ ბმაშია მ. ბახტინის კონცეფციასთან, რომლის მიხედვით კულტურა დიალოგური ფენომენია, ხოლო დიალოგი კულტურის უნივერსალური კატეგორია და ყველა მხატვრული ტექსტი არსებობს იმდენად, რამდენადაც არის ჩართული დიალოგში ან პოლილოგში სხვა ტექსტებთან. მისი აზრით, «Всякое понимание есть соотнесение данного текста с другими текстами и переосмысление в новом контексте». [Бахтин М.М [ინტერნეტრესურსი]

მ. ბახტინი თვლის: «Текст живет, только соприкасаясь с другим текстом (контекстом). Только в точке этого контакта текстов вспыхивает свет, освещающий и назад, и вперед, приобщающий данный текст к диалогу.» [Бахтин М.М. 1979: 364]

მ. ბახტინის იდეას ეხმიანება ი. ლოტმანი, რომელიც აღნიშნავს, რომ: «Текст вообще не существует сам по себе, он неизбежно включается в какой-либо (исторически-реальный или условный) кон-

текст. Текст существует как контрагент внетекстовых структурных элементов, связан с ним как два члена оппозиции» [Лотман 1994: 204].

რემინისცენციის, ალუზიისა და დიალოგის განსხვავებული ასპექტების კვლევა არც ქართული ლიტერატურათმცოდნეობისათვისაა უცხო. რემინისცენციასა და მასთან დაკავშირებულ საკითხებს იკვლევენ სხვადასხვა თაობის მკვლევრები. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა მ. მირესაშვილის, ნ. გაფრინდაშვილის, თამარ სიდამონიძის, მაია კვიციანიას, მ. თუხარელისა და სხვათა ნაშრომები.

მწერლები და ხელოვნების სხვა დარგების წარმომადგენლები ხშირად იყენებენ რემინისცენციას, მიზანმიმართულს თუ უნებლიეს, რათა სხვა მწერლის, მუსიკოსის, მხატვრის და ა.შ. ნაწარმოების რომელიმე მხატვრული ელემენტის, პასაჟის, სათაურის, მოტივის და ა. შ. საშუალებით მკითხველამდე, მსმენელამდე, მნახველამდე მიიტანონ თავიანთი სათქმელი, გამოხატონ თავიანთი იდეურ-ესთეტიკური პოზიცია. ამას ისინი ძირითადად ცნობიერების რეფლექსირებული რეტროსპექციით, ალუზიით, ციტირებით, ამავე ან მსგავს თემაზე უკვე არსებული ხელოვნების ნიმუშის, მხატვრული ფრაზის თუ კონსტრუქციის აღდგენა-განმეორებით და ა.შ. ახდენენ.

რემინისცენცია შეიძლება იყოს როგორც ნაწარმოების ტექსტში, ისე ეპიგრაფში ან სათაურში. რემინისცენციის კვლევა ლიტერატურათმცოდნეობის აქტუალური პრობლემაა, რადგან მწერალთა შემოქმედებაში, მათ შორის გენიალური და ორიგინალური მწერლების შემოქმედებაში, უამრავი რემინისცენციაა, რომლებშიც ავტორები მიმართავენ სხვადასხვა მხატვრულ-ესთეტიკურ წყაროს, თუმცა სამართლიანად შენიშნავს მკვლევარი ვ. ხალიზევი, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ რემინისცენცია მეტად ხშირი და ნიშანდობლივი მოვლენა გახდა მწერალთა შემოქმედებაში და მწერლის შემოქმედების იზოლირება წინამორბედთა თუ თანამედროვეთა გამოცდილებიდან მხოლოდ მის შეზღუდულობასა და ვიწრო თვალსაწიერზე მეტყველებს, „Гипертрофированная, самодовлеющая реминисцентность, сопряженная с замкнутостью литературы в мире собственно художественных феноменов, интересов, проблем, для культуры и самого искусства отнюдь не благоприятна“. [Хализев В. Е. [ინტერნეტრესურსი]

თავად ტერმინი რემინისცენცია (ლათინ. *reminiscentia* – გახსენება, მოგონება) კარგად ხსნის ამ მხატვრულ-ესთეტიკური მოვ-

ლენის არსს. შემოქმედს ახსენდება სხვა ნაწარმოებები. ეს შეიძლება მოხდეს მიზანმიმართულად ან უნებლიედ. სამეცნიერო ლიტერატურაში საინტერესოა ინტერტექსტუალური მიდგომა, რომლის მიხედვითაც ლიტერატურული ტექსტი მართო სხვა ლიტერატურულ ტექსტებთან კი არ არის ჩართული დიალოგში, არამედ ხელოვნების სხვა დარგებთანაც. ეს მოვლენა „სინკრეტული ინტერტექსტუალობისა“ და „ინტერმედიალობის“ სახელით მოიხსენიება [Plett 1991: 16]. სინკრეტული კულტურული რემინისცენციები, ანუ მინიშნებები და მითითებები ხელოვნების სხვა დარგების (ფერწერა, არქიტექტურა, მუსიკა და სხვა) ნაწარმოებებზე ხელოვნებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. რემინისცენცია არის ლიტერატურა ლიტერატურაში, როცა ერთი მწერალი მიმართავს მეორე მწერლის მხატვრულ სამყაროს; მუსიკა ლიტერატურაში, როცა მწერალი მიმართავს მუსიკალურ ნაწარმოებს; მხატვრობა ლიტერატურაში, როცა მწერალი მიმართავს მხატვრულ ტილოს და ა.შ.

ასე რომ, რემინისცენცია პროდუქტიული მხატვრული ხერხია, რომელიც ორგვარ მეხსიერებასთან არის დაკავშირებული. ადამიანის მიერ ნებისმიერი ინფორმაციის კოდირების, შენახვისა და აღდგენის ფსიქიკურ უნართან და მხატვრულ-ესთეტიკურ მეხსიერებასთან, რომლის საშუალებითაც ხდება ავტორის მიერ მხატვრული ნაწარმოების რეციფიენტის გადამისამართება წინამორბედების ან თანამედროვეების კულტურულ-ისტორიულ ფაქტებთან, მოვლენებთან, ნაწარმოებებთან. ამ ლიტერატურულ-კულტურული თუ ისტორიულ-საზოგადოებრივი პარალელების ბუნება, როლი და ფუნქცია მეტად საინტერესოა. ეს არის თავისებური ხასიათის დიალოგი, რომელსაც ავტორი მართავს მკითხველთან იმ იმედით, რომ ეს უკანასკნელიც იცნობს სხვა ლიტერატურულ ტექსტებს თუ ხელოვნების ნიმუშებს, ახსოვს ისინი, მოახდენს ავტორის მიერ დაშიფრული მხატვრული ინფორმაციის გაშიფვრას, ჩასწვდება, გაიაზრებს და გაიგებს მის სათქმელს.

რემინისცენცია მრავალფეროვანი მოვლენაა, მაგრამ მისი ფორმებიდან ყველაზე ხშირად ციტატა გვხვდება, რომელიც შეიძლება „ზედაპირზეც“ იდოს და ქვეტექსტშიც იგულისხმებოდეს, ზუსტიც იყოს, რომლის სიზუსტეს ავტორი ბრჭყალებით ადასტურებს, და არაზუსტიც, რომელიც შეიძლება იცნო კონტექსტის გარეშეც ან მხოლოდ კონტექსტით. თუმცა შეხვდებით მოსაზრებებს, რომლის

მიხედვითაც რემინისცენცია მხოლოდ ე. წ. უბრჭყალებო ციტირებაა. [Поэтика... : 2008: 206].

მიზანმიმართული რემინისცენცია ისევე, როგორც უნებლიე რემინისცენცია, ლიტერატურული მეხსიერების გამოვლენის მეტად საინტერესო ფორმაა. ამ შემთხვევაში შემოქმედი, მწერალი სრულიად გაცნობიერებულად იქცევა, იგი სხვათა შემოქმედებიდან მიღებულ ინფორმაციას, ემოციას, მხატვრულ-ესთეტიკურ გამოცდილებას იყენებს და მკითხველისაკენ მიმართავს თავისი ასოციაციური აზროვნების პოტენციალს იმ იმედით, რომ მისი მხატვრულ-ასოციაციური აზროვნების ლოგიკა გასაგები იქნება მკითხველისათვის, რაც იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ მწერლისა და მკითხველის ლოგიკა და ინტელექტუალური პოტენციალი მეტ-ნაკლებად ერთ დონეზეა. „ამავე დროს მწერალს მკითხველის ლიტერატურული მეხსიერების იმედიც უნდა ჰქონდეს, რადგან რემინისცენციამ თავისი იდეურ-ესთეტიკური ფუნქცია რომ შეასრულოს, მკითხველს უნდა ახსოვდეს ის მხატვრული დეტალი თუ კონსტრუქცია, რომლის აღდგენა-განმეორებასაც აპირებს მწერალი თავის ნაწარმოებში“ [გაფრინდაშვილი... 2011: 414].

უფრო რთული მექანიზმი აქვს იმპლიციტურ და უნებლიე რემინისცენციას, რომელშიც სხვა მწერლისაგან წამოღებული მხატვრული ინფორმაცია „ზედაპირზე“ არ დევს, დაფარულია და იმის შედეგია, რომ მწერალზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა სხვისმა (მწერლის, მხატვრის, კომპოზიტორის და სხვ.) შემოქმედებამ, რომელიმე კონკრეტულმა ნაწარმოებმა ან, სულაც, მხატვრულმა სახემ. ეს ყოველივე დაილექა მწერლის ქვეცნობიერში და შემდეგ ამ ფორმით წარმოჩნდა მის შემოქმედებაში.

ციტატური რემინისცენცია არ შეიძლება პირდაპირ ბრმა მიბაძვად თუ მექანიკურ გადმოღებად მივიჩნიოთ, სანამ არ გაირკვევა, რა იდეურ-ესთეტიკური ფუნქცია აკისრია ამ ციტატას მხატვრულ ნაწარმოებში, რა მნიშვნელობა ენიჭება მას კონტექსტში, რა თავისებურებებით ხასიათდება მისი გამოყენება.

რემინისცენცია შეიძლება საქმეში ჩაუხედავ მკითხველს მარტივ, მექანიკურ კომპილაციაში ან, მეტიც, პლაგიატშიც აერიოს. რემინისცენციას პლაგიატისა და მექანიკური კომპილაციისაგან ღრმად ინტელექტუალური და შემოქმედებითი ხასიათი განასხვავებს. სწორედ შემოქმედებითი ხასიათით განსხვავდება ციტატური რემინისცენცია ჩვეულებრივი ციტატისა და ციტირებისაგან. რემი-

ნისცენციის სფერო ბევრად უფრო დიდი და ფართოა, ვიდრე უბრალოდ ციტირება. რემინისცენციის მსგავს მოვლენად შეიძლება იყოს მიჩნეული მიბაძვა, სიუჟეტის სესხება, თვით თავისუფალი თარგმანის ნიმუშიც კი.

რემინისცენცია თავისი არსით წინა თაობების მხატვრულ-ესთეტიკური გამოცდილების მიღება-გაზიარებაა. სიტყვაკაზმულ მწერლობაში ამ ფორმითაც წარმოჩნდება წინა ეპოქების ლიტერატურული გამოცდილება და აისახება მისი „კვალი“.

უნდა დავეთანხმოთ მკვლევარ ვ. ხალიზევს, რომელიც აღნიშნავს, რომ „Реминисцентный пласт литературных произведений, при всей его огромной значимости, не нуждается в абсолютизации, в рассмотрении его как некоего неперемного центра писательского творчества: поистине художественное произведение с необходимостью отмечено прямыми контактами не только с предшествующей литературой, но и с «внехудожественной» реальностью“. [Хализев В. Е. (ინტერნეტრესურსი)]

ციტატური რემინისცენციები ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია ავტორის პოზიციის გასარკვევად, რადგან მათი მოხმობით იგი ან თავისი პოზიციის დამტკიცებას ან განმტკიცებას ცდილობს და დამატებით არგუმენტებს ეძებს სხვა ავტორთან, ან არ ეთანხმება და პოლემიკას უმართავს თავის წინამორბედს, მეტიც, თავისი იდეურ-ესთეტიკური პოზიციიდან გამომდინარე შეიძლება ადრე შექმნილი ნაწარმოების პაროდირებასაც მიმართოს.

ალუზია, ციტატა, რემინისცენცია, პარაფრაზი ინტერტექსტუალობის უაღრესად საინტერესო ნაირსახეობებია, თუმცა მკვლევრები ჯერ კიდევ ვერ ახერხებენ მათი უმრავლესობის გამიჯვნას. აგრეთვე ძალიან საინტერესოა ის კავშირები, რომლებიც სხვადასხვა ნაწარმოების პერსონაჟებს შორის არსებობს, რასაც გერმანელი მკვლევარი ვ. მიულერი „ინტერფიგურალურ ალუზიას“ უწოდებს. [Muller 1991: 176-194].

ლიტერატურულ რემინისცენციას ქართულ ლიტერატურაშიც ხანგრძლივი და საინტერესო ისტორია აქვს. შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ მხატვრულ-კულტურულ სამყაროში იგი უკვე პირველ ლიტერატურულ ძეგლთან ერთად ჩნდება. ქართული სასულიერო მწერლობა უხვად საზრდოობს და ეყრდნობა ქრისტიანულ კანონიკურ ძეგლებს. აქედან გამომდინარე მათ ქართული ლიტერატურა ხშირად მიმართავს. ზოგადი ტენდენციის საჩვენებლად მოვიყვანთ

რამდენიმე მაგალითს: იაკობ ხუცესის „შუშანიკის წამების“ მთავარი მოქმედი გმირი პავლე მოციქულის იმ მოსაზრებას იმონებებს, რომელიც კორინთელთა მიმართ პირველ ეპისტოლეშია წარმოჩენილი: „მასმიეს მე პავლე მოციქულისაგან: „არა დამონებულ არს ძმაი, გინა დაი, არამედ განეყენენ“ [იაკობ ხუცესი...1986: 9].

შუშანიკი თავისი თავის შესახებ ამბობს: „უკუეთუ ღირს რაიმე ვარ უკუანაისკნელი ესე მეათერთმეტეი მოქმედი ვენახისაი, იყვენით ყოველნი კურთხეულ უკუნისამდე ჟამთა“ [იაკობ ხუცესი... 1986: 29]. „მეთერთმეტე მუშაკი ვენახისა“ მათეს სახარების (მათე 20, 1-16) იგავის გამოძახილია.

ბიბლიისა და სხვა ქრისტიანული კანონიკური ტექსტების ციტირება, როგორც აღვნიშნეთ, ტრადიციულია ძველი ქართული ლიტერატურისათვის. იგი საინტერესო პერსპექტივას შლის ავტორის წინაშე, საშუალებას აძლევს მას გამოიყენოს ქრისტიანულ ძეგლებში დაუნჯებული სიბრძნე თავისი ფილოსოფიურ-ზნეობრივი თუ მოქალაქეობრივი პოზიციის გამოსახატად. ამავე დროს ქართული სასულიერო მწერლობა თავადაც წარმოადგენს რემინისცენციის ობიექტს. თანამედროვე ქართველი მწერლები თავიანთ შემოქმედებაში ამ ძეგლებს აქტიურად მიმართავენ, იყენებენ კულტურულ-შემოქმედებით დიალოგში და, შეიძლება ითქვას, ამით ახალ სულს შთაბერავენ ამ ნაწარმოებებს და მეორე ლიტერატურულ სიცოცხლეს აძლევენ მათ.

სანიმუშოდ მოვიყვანთ ორიოდ მაგალითს ანა კალანდაძის შემოქმედებიდან. ქვემოთ მოყვანილ ლექსში ჩასმულია ციტატა იოანე საბანისძის „აბო თბილელის წამებიდან“:

„არ კვნესის, არ მოთქვამს
გული ქვადქცეული:
მარტოკამ ზღაპრული აღმართი ვძლიე და...
მაგრამ...
აღმართებით
ისე ვარ ძლეული,
„ვითარცა ლერწამი
ქართაგან ძლიერთა“

[კალანდაძე 1982: 81].

ერთი შეხედვით, ეს ბრჭყალებში მოცემული ზუსტი ციტირება „აბოს წამებიდან“ („ვითარცა ლერწამი ქართაგან ძლიერთა“)

თითქოს მექანიკური ხასიათისაა. თუმცა ლექსის მხატვრული სამყაროს სიღრმისეული ჩანვდომა გვარწმუნებს, რომ ამ ციტირებით იქმნება ახალი მხატვრული რეალობა, რადგან, როგორც ზემოთ მივუთითებდით, აქ ციტირებას სწორედ ღრმად ინტელექტუალური და შემოქმედებითი ხასიათი აქვს.

ზოგჯერ მწერალი ასევე შემოქმედებითი მიდგომის საფუძველზე ორიგინალს წარმოაჩენს გარკვეული სახეცვლილებით, ინარჩუნებს მის ძირითად იდეურ-აზრობრივ პლასტებს, მაგრამ ქმნის ახალ მხატვრულ სახეებს. ნიმუშად გამოგვადგება ლექსი, რომელშიც ა. კალანდაძე „შუშანიკის წამების“ მხატვრული სამყაროს პოეტურ გააზრებას გვთავაზობს:

„მოჰყავთ შუშანიკი ტანჯული, გვემული. . .
ფოთოლნი ტირიან ოქროსფერისანი. . .
ნისლებს ეფარება ცაი დიდებული,
ქარმა შეარხია რტოი ძენნისაი.
მთათა მოიხადეს გვირგვინნი მეფურნი,
თვალთა სხივი მოწყდა ელვარებისაი. . .
ტირიან, მოთქვამენ „დედანი ზეპურნი“,
ტირიან ყვავილნი ცხარედ ველისანი. . .
მარტვილს მოაცილებს ქარი მგლოვიარე,
კრძალვით კარს უღებენ ძალნი ზეცისანი. . .
როს „ვითარცა ცოფი, ბრდღუნდა პიტიახში“,
ქარმა გადახარა რტოი ძენნისანი. .
– ილოცვიდეთ ჩემთვის!
უთხრა მტირალ ხალხსა. . .
ხენი თავებს ხრიან ძაძით შენამკობნი. . .
მოკვდა შუშანიკი თთუესა სთულისასა
და ცხოვრებას მისას წერდა იაკობი“

[კალანდაძე 1982: 117].

ამ ლექსში ბევრი პასაჟი ცურტაველისეულია, ავტორის მიერ პერიფრაზირებული („მოჰყავთ შუშანიკი ტანჯული, გვემული“; „ტირიან, მოთქვამენ „დედანი ზეპურნი“; „ვითარცა ცოფი, ბრდღუნდა პიტიახში“; „ილოცვიდეთ ჩემთვის!“ და სხვა), ზოგი კი ა. კალანდაძისეული („ფოთოლნი ტირიან ოქროსფერისანი“; „ნისლებს ეფარება ცაი დიდებული“; „ქარმა შეარხია რტოი ძენნისაი“; „მთათა

მოიხადეს გვირგვინი მეფურნი”; „თვალთა სხივი მოწყდა ელვარებისაი” და სხვ.).

ლექსში „...როცა სხივნი განსასვენად“ ა. კალანდაძე ოდნავ ცვლის „შუშანიკის წამების“ ტექსტს და მხატვრულ-ესთეტიკური დიალოგის საფუძველზე, ერთი მხრივ, ახალ სიცოცხლეს აძლევს „შუშანიკის წამებას“, ხოლო, მეორე მხრივ კი, ქმნის ახალ მხატვრულ სინამდვილეს:

„როცა სხივნი განსასვენად
ყვაკილების თეთრ გვირგვინებს
ეახლება და ყვაკილი
საალერსოდ რტოებს გაშლის,
ყრმაი ერთი მიადგება უცხო სენაკს,
„ - რაი გინებს?“
„ - ხუცეს, გინესს, პიტიახში. . .“
[კალანდაძე 1982: 118].

გავიხსენოთ შესაბამისი ეპიზოდი „შუშანიკის წამებიდან“:

„-იაკობ მანდა არსა?
და მე ვარქუ, ვითარმედ:
-რაი გინებს?
და მან მრქუა:
-უნესს პიტიახში.”
[იაკობ ხუცესი... 1986: 15].

ამრიგად, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ რემინისცენციას უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს ქართულ ლიტერატურაში, ის მეტად საინტერესო და პროდუქტიული მხატვრული ხერხია. იგი მკითხველს ანიჭებს ერთხელ განცდილთან, ნაკითხულთან, ნაცნობთან კვლავ შეხვედრის ესთეტიკურ სიამოვნებას და აქვს შესაძლებლობა, უსაზღვროდ გააფართოვოს არა მარტო ავტორის შემოქმედებითი პალიტრა, არამედ ტექსტის აზრობრივი ჩარჩოები და მკითხველის თვალსაწიერი. იგი მაღალი ინტელექტის, დახვეწილი მხატვრულ-ესთეტიკური გამოცდილებისა და კულტურის მქონე მკითხველის ლიტერატურული მეხსიერებისა და ასოციაციური აღქმის უნარის იმედით იქმნება. ლიტერატურული რემინისცენციით მწერლები ახალ ლიტერატურულ სიცოცხლეს აძლევენ წინამორ-

ბედთა თუ თანამედროვეთა მხატვრულ ნაწარმოებებს და დიალოგის საშუალებით ქმნიან ახალ მხატვრულ რეალობას. ლიტერატურულ რემინისცენციას აქვს ფილოსოფიური და ესთეტიკურ-უტილიტალური ფუნქცია. იგი აერთიანებს კულტურათა ისტორიულ გამოცდილებას, სხვადასხვა თუ ერთ პერიოდში შექმნილ მხატვრულ ტექსტებს, რის შედეგადაც იქმნება სიტყვაკაზმული მწერლობის ჰიპერტექსტი.

შეიძლება ითქვას, რომ რემინისცენცია, ერთი მხრივ, მკითხველის „გამოცდაცა“ მწერლის მხრიდან მოწყობილი, მეორე მხრივ კი, თავისებური ესთეტიკური თამაში, გამოიცნობს თუ არა მკითხველი სხვა ნაწარმოებებიდან აღებულ მხატვრულ სახეებს, პერსონაჟებს, სიუჟეტის პლასტებს, ანუ ამ ნაწარმოებისათვის, ერთი შეხედვით, „უცხო“, მაგრამ მასში ორგანულად ჩასმულ ახალ „სამშენებლო მასალას“, რომელიც ორიგინალის ტექსტისაგან განსხვავებულად, ახლებურად იკითხება და განსხვავებულ ფუნქციას ასრულებს ახალ მხატვრულ რეალობაში. რასაკვირველია, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში რემინისცენციის ხასიათი დამოკიდებულია მხატვრულ ტექსტში მის მხატვრულ-ესთეტიკურ ფუნქციასა და ავტორის მიზანზე.

ლიტერატურა:

- გაფრინდაშვილი... 2001: გაფრინდაშვილი ნ., მირესაშვილი მ. ლიტერატურათმცოდნეობის საფუძვლები. თბ. მერიდიანი. 2011.
- კალანდაძე 1982: კალანდაძე ა., ლექსები, თბილისი, მერანი. 1982.
- იაკობ ხუცესი 1986: იაკობ ხუცესი, შუშანიკის წამება. იაკობ მერჩულე, გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება. თბილისი, განათლება. 1986.
- Бахтин ინტ.: Бахтин М.М. К методологии гуманитарных наук. <https://kph.ffi.npu.edu.ua/e-book/klasik/data/bahtin/k-metodologii.html>
- Бахтин 1979: Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1979.
- Лотман 1994: Лотман Ю.М. Лекции по структуральной поэтике // Ю.М. Лотман и тартуско-московская семиотическая школа / М.: Гнозис, 1994.
- Поэтика 2008: Поэтика : словарь актуальных терминов и понятий. [гл. науч. ред. Н.Д. Тамарченко]. — М.: Издательство Кулагиной; Intrada, 2008.
- Хализев инტ: Хализев В. Е. Теория литературы . <https://lit.wikireading.ru/43768>
- Muller 1991: Muller W. Interfigurality. A Study of Interdependence of Literary Figures. Intertextuality. Walter de Gruyter, Berlin and New York. 1991.
- Plett 1991: Plett H. Intertextuality. Walter de Gruyter, Berlin and New York. 1991.

Nana Gaprindashvili

Citation Reminiscence as an Element of a Fictional Text

S u m m a r y

There is a rich experience in literary studies in terms of researching the relationship between "one's own" and "belonging to someone else". This issue has been known since ancient times and quite frequently attracts the attention of researchers. Literary imitation, borrowing, plagiarism, etc., often appear as objects of research. Among the most attractive categories is a reminiscence, many theoretical or practical-literary aspects of which still need further exploration and analysis.

The remarkable representatives of the Tartu school and other prominent scholars of the twentieth century, Z. Minc, R. Timenchik, P. Torop, I. Levin, T. Segal and others through their research have demonstrated the role, function, and significance of reminiscences and quotations as essential elements of a fictional text in terms of the perception and understanding of the authorial intentions. The findings and position of these researchers are logically linked to M. Bakhtin's theory, according to which culture is a phenomenon of dialogue, while dialogue is a universal category of culture. Literary texts exist insofar as they are involved in a dialogue or a polylogue with other texts.

The study of different aspects of reminiscence and dialogue is not foreign to Georgian literary criticism either. Reminiscence, as well as various issues related to it, have been studied by different generations of researchers. In this respect works of M. Miresashvili, N. Gaprindashvili, T. Sidamnidze, M. Kvirkvelia etc. are especially significant.

Reminiscence is a productive artistic method that involves two types of memory. On the one hand, it is connected with the mental ability of a reader to encode, store and restore any information and artistic-aesthetic memory, through which the author redirects the recipient of the work of art to the cultural-historical facts, events, literary works of predecessors or contemporaries, on the other. The nature, role and function of these literary-cultural or historical-social parallels are also significant. It is a peculiar form of dialogue that the author conducts with the reader in the hope that the reader will also become acquainted with the ancient culture and will perceive and understand their thoughts.

There was a different understanding of reminiscence in different eras. However, writers and representatives of other fields of arts often employed

reminiscence, intentionally or unintentionally, to refer to another writer, musician, artist, etc. as well as any artistic element of the work, passage, title, or motifs. This way, they try to convey and express their ideological-aesthetic position and message to the reader, listener, viewer. They achieve this mainly by reflecting retrospectiveness of consciousness, allusions, quotations, restoration-repetition of an existing work of art, artistic phrase or construction on the same or a similar subject.

Reminiscence occupies a significant place in Georgian literature; it is a highly interesting and productive artistic method. It gives the reader the aesthetic pleasure of meeting once experienced, already read and thus familiar again, and has the ability to infinitely expand not only the creative palette of the author but also the semantic frames of the text and the horizon of the reader. When creating reminiscence, the author hopes to connect with the literary memory and associative perception of the reader with high intellect, sophisticated artistic-aesthetic experience and culture. Through literary reminiscence, writers give new life to the artistic works of their predecessors or contemporaries and create a new literary reality through dialogue. Moreover, literary reminiscence has a philosophical and aesthetic-utilitarian function. It combines the historical experience of cultures, literary texts written either in a different or in the same period, resulting in the hypertext of literature.

We can say that, on the one hand, reminiscence, can be seen as a "test", a challenge to the reader set by the writer, and a peculiar aesthetic game, on the other. The author is interested whether the reader is capable of guessing and recognising the artistic images, characters, story layers, thus, at first glance, an "unknown", but at the same time, the new "building material" embedded in the work. Unlike the original text, it is read in a new way and performs a different function in the new artistic reality. The nature of reminiscence in each particular case depends on its artistic and aesthetic functions and purpose in the literary text.

This article discusses the practical models of reminiscence on the example of "The Martyrdom of the Holy Queen Shushanik" by Iakob Khutsesi and the poetry of Ana Kalandadze.